

Hans en Sylvestre bereiden hun gesprekken voor door het thema in gespreksvorm volledig uit te schrijven. De opname gebeurt in één keer en blijft volledig spontaan waardoor de voorbereidende tekst soms afwijkt van wat er in de video gezegd wordt. Om niets te missen over deze interessante thema's hebben we besloten om de voorbereidingen ook toegankelijk te maken.

Gesprek over de Gnosis

Dag Hans,

Dag Sylvestre,

Hans, we hebben het de vorige keer gehad over de etymologische waarde van de door traditionele auteurs gebruikte woorden, en in het bijzonder van het vaak onbegrepen woord “kabbala”, dat letterlijk “ontvangst” betekent: het ontvangen van de gave Gods om de Heilige Schriften te begrijpen. Om het universum van de traditionele schriften, en met name van *De Hervonden Boodschap*, toegankelijker te maken voor de luisteraars, moeten we het vandaag over een andere traditionele term hebben die waarschijnlijk ook veel verwarring opwekt: “gnosis”. Hans, zou je ons dit vaak omstreden woord ook kunnen uitleggen?

Zeker! “Gnosis” is inderdaad een woord dat, althans binnen katholieke kringen, eeuwenlang een heel negatieve betekenis heeft gekregen, en ten onrechte. Er is eigenlijk geen “katholiek” of, als men wil, geen traditioneler woord dan “gnosis” in de Heilige Schriften, en het is ongelooflijk dat men er iets duivels, iets averechts of verdachts van heeft weten te maken.

Aha! Bedoel je dat het woord “gnosis” vaak gebruikt wordt in de traditionele teksten?

Ja, tenminste in de Griekse traditionele teksten, want het woord “gnosis” is Grieks. Het betekent heel gewoon “kennis”, een Nederlands woord dat trouwens met het Griekse verwant is. In zijn *Vulgaat* vertaalt Hiëronymus het meestal door *scientia*, “wetenschap”, “(het) weten”, soms ook door de geheel met gnîsij verwante termen *notitia* (**gno*-*titia*) of *co-gnitio* (**co-gno*-*tia*), “kennis”.

Er is toch niets mis met het feit iets te willen weten of kennen?

Nee, helemaal niets mis! En de traditionele schriften klagen de “gnosis” ook helemaal niet aan, integendeel!

Kun je daar één of meerdere voorbeelden van geven?

Met plezier. Laten we beginnen met het *Nieuwe Testament*, dat immers in het Grieks werd opgesteld. Zonder te spreken over verschillende aanverwante termen in het Grieks (*gignèskein*, “kennen”, enz.), komt alleen het woord gnîsij er al een dertigtal keren in voor, zowel in de Evangeliën als in de brieven van Paulus en Petrus. Bijvoorbeeld: “Je zult wandelen vóór het aangezicht van de Heer om zijn wegen voor te bereiden, om de kennis (gnîsij) van het heil aan zijn volk te geven” (*Lucas* 1, 76 en 77). Of: “Groeit in de liefde en de kennis (gnîsij) van onze Heer en Redder Jezus-Christus” (*II Petrus* 3, 18). En wat betreft degenen die zich juist *tegen* de “gnosis” verzetten: “Wee jullie! schriftgeleerden, want jullie hebben de sleutel van de kennis (gnîsij) weggenomen” (*Lucas* 11, 52).

Wel, dat lijkt me vrij duidelijke taal. De “gnosis” wordt dus helemaal niet veroordeeld in het *Nieuwe Testament*. Ik veronderstel dat het in het *Oude Testament* van hetzelfde laken een pak is?

Zeker weten. Het Hebreeuwse woord dat in de oorspronkelijke, dus Hebreeuwse versie van het *Oude Testament* wordt gebruikt voor “kennis”, is “daät” (tid), en in de Griekse *Septuaginta* wordt dat door

“gnosis” vertaald. In de Psalmen bijvoorbeeld wordt de Heer gedefinieerd als “Hij die aan de mens de kennis (gnîsij) onderwijst” (*Psalmen* 93, 10). David vraagt er ook aan de Heer: “Onderricht mij in de kennis (gnîsij)” (*Psalmen* 118, 66). Laat ik nog één voorbeeld geven: “Wie de Heer zoekt zal kennis (gnîsij) vinden” (*Spreuken* 16, 8). Het zoeken naar en het vinden van “gnosis” heeft dus traditioneel helemaal niets verwerpelijks.

En dat is ook zo in andere tradities?

Ja, in de Griekse zogeheten “heidense” traditie komt het woord ook bijzonder vaak voor. We kunnen meteen naar de oudste van alle Griekse schrijvers verwijzen, Homerus, die in de *Ilias* schrijft: “Aan de één geeft God de oorlogswerken, aan de ander de danskunst, aan nog een ander het citherspel en de zang, maar in de borst van een ander plaatst de breedstemmige Zeus het edele *intellect* (noàj) waarbij veel mensen baat hebben, die aan velen redding geeft, en waardoor vooral hijzelf *kennis ophaalt* (çn-e-gnî)” (*Ilias* XIII, 730 tot 734).

Dat woord noàj hebben we al eerder gezien, niet? Dat is het goddelijke bestanddeel in de mens. We hadden het onder meer door “ziel” vertaald, geloof ik.

Inderdaad, en ik citeer deze passage met opzet, want volgens de oude Grieken betekent gnîsij of nîsij etymologisch hetzelfde als nòhsij, dat wil zeggen de werking van de nòoj of noàj, die juist het instrument, het werktuig of nog beter gezegd het *zintuig* is van de goddelijke kennis. Misschien weet je nog dat de Latijnse schrijvers noàj door *sensus* vertalen: “zintuig”. Want alle kennis, ook de goddelijke, is per definitie zintuigelijk.

Ik denk ook aan de door de Griekse filosofen vaak geciteerde spreuk die op de tempel in Delphi geschreven stond: “Ken jezelf”. Is er een verband met die goddelijke “gnosis”?

Jazeker. In het Grieks luidt het: gnîqi sšauton, “ken jezelf”, en sommigen voegen eraan toe: “... en je zult de goden en het universum kennen”. Ons eigenlijke “zelf” is natuurlijk de Heer in ons; onze Osiris, om in Egyptische termen te spreken. Dat is overigens wat een Kerkvader als Hippolytus van Rome overduidelijk schrijft: “Ziedaar de betekenis van “Ken jezelf”, dat wil zeggen: door de God te herkennen die je geschapen heeft”.

Maar, Hans, als ik even mag, hoe komt het dan dat veel verantwoordelijken in de Katholieke Kerk zo heftig tekeer zijn gegaan tegen de “gnosis”? Is dat niet anti-traditioneel als houding?

Dat is om historische redenen. Ik zal het in het kort uitleggen, en zonder enige bedoeling om te polemiseren. In de eerste twee eeuwen van het Christendom bestonden er veel Christelijke scholen, waarin heel gewoon werd gedaan omtrent de “gnosis”, en waarin men, trouw aan de Heilige Schriften, de “gnosis” ophemelt. Deze scholen werden dus “gnostische” scholen genoemd. Wat sommige Kerkvaders misschien op een gegeven moment in het verkeerde keelgat is geschoten, is dat men in deze scholen niet alleen de twee Testamenten in hoog aanzien hield, maar ook de teksten van andere tradities, de Griekse dichters (Homerus, Hesiodus, Orpheus, en dergelijke), de Griekse filosofen (Pythagoras, Empedocles, Plato, enz.), de Egyptische traditie, enz. Veel Kerkvaders hielden het liever bij het *Oude* en het *Nieuwe Testament*, punt.

Je bedoelt de canonieke teksten?

Ja precies. De canon is wel láter opgesteld (in de 4de eeuw na C.) met de bedoeling dié teksten te verenigen waarvan men de goddelijke inspiratie als ontwijfelbaar beschouwde.

Ok, ik begrijp het.

Maar dat is één van de redenen geweest (er zijn er andere), waarom ze zich tegen de gnostische scholen zijn beginnen te verzetten. Ze zijn daarbij zozeer te keer gegaan tegen de “gnosis” van deze scholen, dat de term “gnosis” een negatieve bijmaak heeft gekregen en tenslotte als voor helemaal duivels is doorgegaan. Maar zoals Hippolytus (3de eeuw na C.) bijvoorbeeld schrijft, bestaat er wel degelijk een authentieke eerbiedwaardige “gnosis”.

Maar bezaten al die gnostische scholen dan wel degelijk de goddelijke “gnosis”?

Dat laat ik even in het midden. Sommige misschien wel, andere niet, maar men kan ze moeilijk van ketterij beschuldigen op het punt van het erkennen van een Christelijke “gnosis”. Bij een Christelijke theoloog als Johannes Scot Erigenes (VIIIe eeuw), bijvoorbeeld, is de Apostel Petrus een figuur van het Geloof, en de Apostel Johannes een figuur van de Kennis, en de twee gaan *samen*!

Goed. Dit lijkt me allemaal duidelijk. Dan blijft natuurlijk de vraag: hoe verkrijgt men de “gnosis” of “kennis”?

Door overlevering, door traditie of, om in Hebreeuwse termen te spreken, door *kabbala*. Je kunt gerust stellen dat “gnosis” en “kabbala” min of meer identieke termen zijn, hoewel ze een etymologisch verschillende betekenis hebben. De “gnosis” verwerf je dus niet door aandachtig de Schriften en de teksten van filosofen te bestuderen. Die aandachtige en volhardende studie is waarschijnlijk wel een voorwaarde, maar op zich geen garantie tot het ontvangen van de “gnosis”. Iemand kan de Schriften bestuderen, maar allerlei valse denkbbeelden krijgen, de teksten verkeerd verstaan, in “ketterij” vervallen, enz. Men verkrijgt enkel de “gnosis” door zintuigelijk waar te nemen, te zien, te horen, te betasten.

Kun je dat nog beter uitleggen?

OK, laat ik een voorbeeld geven: een klein kind, nog niet sexueel rijp, zou een boek kunnen lezen, ja zelfs honderden boeken over het bedrijven van de liefde, met foto's, tekeningen, en alle mogelijke uitleg. Dat blijft allemaal nogal theoretisch, en zelfs min of meer onbegrijpelijk voor hem of haar. Alleen wanneer het kind sexueel rijp is en op een (hopelijk mooie!) dag de liefde bedrijft met een geliefde, weet hij daadwerkelijk waar het om gaat: hij of zij is verliefd, ziet, hoort en betast zijn of haar geliefde. Wel, dat is nu “gnosis”. En ik voeg eraan toe: “Adam *kende* zijn vrouw Eva”, en elke man *kent* zijn vrouw. Het gaat niet meer om koude theorie, maar om (warme!) praktijk.

Dus als ik het goed begrijp, moet je die “gnosis” ontvangen... dus vragen?

Precies! Er is een heel groot, eigenlijk een soort onoverkomelijk verschil tussen iets intellectueel “begrijpen” omdat men het uit boeken geleerd heeft, en het daadwerkelijk en zintuigelijk *kennen*. Dit zegt ook *De Hervonden Boodschap*: “Zo slaan teveel geleerden ons murw met hun wetenschap, terwijl ze niets verstaan, ze niets zien en ze niets proeven van de enige waarheid, want hun **kennis van God** is intellectueel en uit boeken, in plaats van beproefd en geleefd te zijn.” (Boek XX, vers 15) Of: « De ware filosofie is gebaseerd op de **kennis van de volmaakt beproefde goddelijke werkelijkheid**, die bevrijdt van alle knechtschappen van de wereld. » (I, 52) Tenslotte: « We moeten aandachtig al onze aardse verlangens onderzoeken om te begrijpen dat ze ijdel zijn, en dat de liefde en de **kennis van God** het enige verlangenswaardige einddoel zijn. » (IV, 5) Ik hou het daarbij, want er zijn enorm veel verzen in *De Hervonden Boodschap* die over de kennis spreken.

Ah, zou men dan kunnen zeggen dat *De Hervonden Boodschap* een gnostisch boek is?

Volgens mij mag je nog verder gaan. Je zou kunnen zeggen dat het doel van Louis Cattiaux, met het schrijven van *De Hervonden Boodschap*, was : het in ere herstellen van de vereniging tussen Geloof en Kennis, zoals dat in het begin van de Christelijke geschiedenis nog het geval was, en zoals dat in feite in het begin van elke waarachtige godsdienstige traditie bestaat. De openbaring die aan de basis ligt van een waarachtige traditie bevat in deze wereld twee aspecten, die samengaan: het exoterisch aspect, de buitenkant, die iedereen kan zien, horen, lezen... en het esoterische aspect, dat innerlijk is, maar niettemin zintuiglijk. De buitenkant wordt in de kerk, de grote gemeenschap onderwezen onder de vorm van bijbelverhalen, rites enz. De binnenkant wordt enkel in een school doorgegeven en dat betreft deze goddelijke kennis.

Ah ja en dus een school, zoals je daarnet sprak over gnostische scholen, een school veronderstelt dat iemand de kennis, die gnosis gekregen heeft?

Precies! Anders kan je de gnosis niet doorgeven.

En om die dus te hebben moet je het vragen!

Je moet het inderdaad vragen en kijk, je vindt dit bijvoorbeeld geïllustreerd in het verhaal van Salomé (*zij is de dochter van Herodiade, de vrouw van Herodes, koning van Judea. Haar dans voor de koning behaagde hem dermate dat hij haar vroeg wat zij wenste en liet weten dat hij haar niets zou weigeren*) die, op aanraden van haar moeder, naar het hoofd van Johannes de Doper *vraagt*. En volgens de oude Kerkvaders moet deze hele episode niet oppervlakkig worden begrepen : Salomé vraagt om het *principe* van de profetie te ontvangen ; ze is een Christelijk model : wie niet het hoofd van Johannes de Doper ontvangt, blijft enkel met een lijk, met een dood lichaam achter : dat dode lichaam, dat lijk, dat zijn de Heilige Schriften gelezen, bestudeerd en begrepen zonder het hoofd, dat wil zeggen zonder hun principe, hun hoofdbestanddeel : de Heile Geest, de « kabbala » of de « gnosis ».

Zonder het hoofd, heb je enkel de exoterische kant dan?

Exact! En dat beeld komt in vele tradities terug, namelijk: de oude Grieken hadden het over het hoofd van Orpheus, de oude Egyptenaren over het hoofd van Osiris, dat van het lichaam verwijderd is geworden, maar er oorspronkelijk het levensbestanddeel van is.

Ik sta versteld hoe men altijd terug komt op datzelfde: wil je iets van het goddelijke bekomen dan moet je het vragen!

Ja, en een Christelijke filosoof als Paracelsus gaat zelfs zóver dat hij zegt dat het bewandelen van de slechte weg erin bestaat « te weten dat er een goddelijke kennis bestaat en er niét naar te vragen » ! Hij zegt ook ergens dat « men God moet bidden om de kennis te ontvangen van zijn wetten, van zijn weg, van zijn leer, van zijn Woord ».